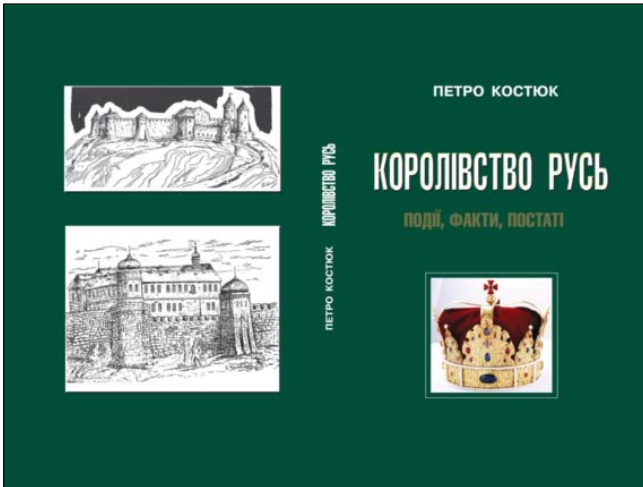

770 РОКІВ ТОМУ БУВ КОРОНОВАНИЙ ВОЛОДАР РУСИ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ

Сьогодні в Україні є нагальна потреба в працях на тему історії українських еліт та тягlosti державного будівництва. Цього року вийшла книга Петра Костюка «Королівство Русь. Події, факти, постаті» від видавництва «Простір-М». У ній автор описує давньоукраїнський, королівський період історії нашої держави, знаний у XIII–XIV століттях як Королівство Русь.

Книга «Королівство Русь. Події, факти, постаті» написана в популярній формі. У ній розповідається про те, як Володарі королівства, протистоячи експансії Орди, спираючись на спадщину Русі (*Київської держави*), зазнаючи значного культурного впливу Візантії активно інтегрували свою державу в політичне життя Європи. Завдяки таким зусиллям Королівство Русь вийшло на передові позиції у Європі з питань державної організації, військово-го мистецтва, культурного та духовного розвитку.

Автор книги звертає увагу на знаки нашої ідентичності, генеза яких пов'язана з цим періодом: державотворче значення міста Львова, як давньої столиці королівства; вплив магдебурзького права на формування політичної культури українців; малознану сторінку з церковної історії, пов'язану із заснуванням Галицької митрополії; цікаву гіпотезу про існування міста Головсько (попередника Львова); яскравих і важливих дійових осіб цієї доби тощо.

Ми зустрілись з паном Петром в редакції журналу, щоб зануритися в часи середньовіччя і порозмовляти про могутню державу європейського середньовіччя, творцем якої був український етнос.

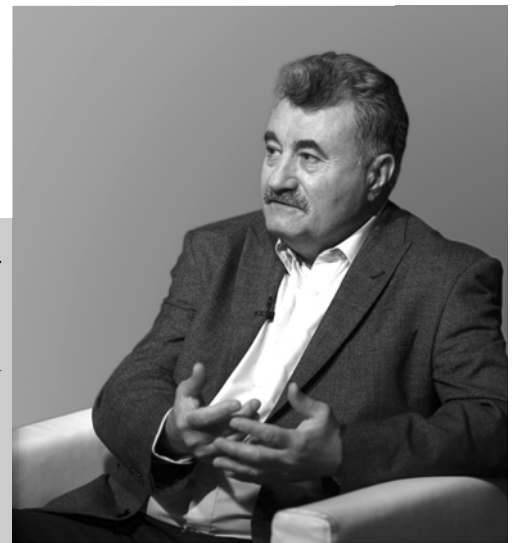
Петро Костюк – військовий аналітик, історик та публіцист, полковник, голова Львівської обласної організації Співки офіцерів України. Член Національної спілки журналістів України та редколегії журналу «Універсум». Автор численних статей із питань воєнної історії, проблем функціонування Збройних сил України. Один із співавторів книги про військове капеланство «Тріумф серця» (2010 р.) й книги «Служимо Україні» (про історію Львівської обласної організації СОУ (2016 р.)). За науково-популярну книгу «Код ідентичності. Мілітарні сторінки історії України і не тільки» нагороджений першою премією та дипломом фонду Воляників-Швабінських при Фундації Українського Вільного Університету в Нью-Йорку (2019 р.). Книга П. Костюка «В обороні ідентичності. Історичні нариси» побачила світ 2021 р.

– Насамперед, хочу запитати, а чому ви звернулись саме до цього періоду української історії?

– Тому, що це наша історія, про наших провідників і землю, де ми живемо. Вона стосується всіх нас. У сьогоднішній боротьбі за свою ідентичність, свободу і Європу ми гостріше відчуваємо нашу велику історичну спадщину, наші призабуті сторінки королівської історії України.

Розглядаючи події, що відбувалися майже 800 років тому, хочу зачитувати Євгена Маланюка: «Може, найважливішим з наших завдань як національної спільноти було, є і буде: пізнавати себе» – зазначив він. Для багатьох українців до цього часу Королівство Русь як держава – «Терга Incognita». Наведемо приклад: 24 серпня 2021 року Указом Президента України №423/2021 з метою утвердження спадкоємності понад тисячолітньої історії українського державотворення встановлено День Української Державності, який буде відзначатися щорічно 28 липня – у День Хрещення Русі-України, коли вшановується пам'ять про видатного державотворця, святого рівноапостольного князя Київського Володимира Великого. В указі «Про День Української Державності» серед спадкоємців Київської Держави (в указі – Київської Русі) зазначено Галицько-Волинське князівство, але не згадується Королівство Русь.

Сьогодні відбувається непростий процес повернення нашої історії, здобутків культури, спадщини предків – говорить Петро Костюк. Національна колективна пам'ять відіграє особливу роль у житті народу, вона зберігає його ідентичність, формує його цілісність, дає можливість бачити не лише миті поруч, а й весь історичний шлях. Для українців, зважаючи на тривалий період бездержавності, культивування національної пам'яті має непересічне значення, адже нашу історію тривалий час переінакшували, переписували під себе недруги, окупанти та вороги. В Україні, як і скрізь, де нація втрачала свою державність, потуга-переможець удавалася до інтелектуального поневолення, щоб паралізувати здатність до осмисленого й ефективного спротиву. З позиції сили та влади, особливо Москва нав'язувала нам свою версію української історії, обгрунтовуючи «природне» право Росії на довічне володіння українськими землями. Відбувається це і зараз, у часи російсько-української війни, яка триває з 2014 року.

Мусимо говорити правду про нашу історію – називати речі своїми іменами. Знання історії України – запобіжник маніпуляцій історичною правдою.

– Кажуть, що історія любить повторюватися...

– Погоджуюсь. Хоча, звісно, не завжди все збігається цілковито. Згадаймо події майже 800-літньої давнини, які перегукуються із нинішніми. У ті далекі часи князівства Русі опинилися між двома великими потугами. На Заході – католицькі держави, які становили відносну цілісність (подібну до сучасних Європейського Союзу і НАТО). На Сході – монголи, які утворили свою могутню й агресивну державу – Орду. Нагадаємо, Московія, на основі якої виникла Російська імперія, була частиною Орди. І московитів можна справедливо вважати наступниками ординських традицій – зокрема в плані політичному. 1240 року ординський хан Батий захопив Київ. Відтак, значній частині українських земель вдалося вистояти під ударами ординців. Русь аж ніяк не закінчила свою історію 1240 року. На теренах Правобережної України сформувався потужний державний організм. Зараз його в літературі, як правило, іменують Галицько-Волинським князівством, хоча ця назва не зовсім коректна. У ті часи ніхто так цю державу ніхто не називав. Її іменували Королівство Русь.

– Тобто Королівство Русь стало спадкоємцем Київської Держави ?

– Саме так. Україна-Русь – могутня держава європейського середньовіччя, творцем якої був український етнос. Королівство Русь (Галицько-Волинська держава) стало політичним та духовним спадкоємцем Київської Держави, її високих культурно-мистецьких надбань. 1238 року Данило Романович також повернув собі свій престол у Києві. Його держава була чи не найбільшою в тогочасній Європі – простягалася від Бугу аж до самого Дніпра. Данило Романович погодився на коронацію та об'єднання Руської митрополії з Римом, сподіваючись на допомогу західноєвропейських монархів у боротьбі проти монголів. У той час отримати королівський статус і гідність королівську без згоди на те римського престолу було не можливо. У грудневу негодю 1253 року (за іншими даними – 7 жовтня), до Дорогичина прибули посланці Папи Римського Інокентія IV, яких очолював Опізо. Урочиста коронація нового монарха Європи відбувалася в дорогичинському храмі Пресвятої Богородиці. Легат Опізо поклав на голову князя королівську корону, сповістивши про виникнення нової держави – Королівства Русі.

Коронація Данила Романовича.
Картина А. Пилиповського

Король Данило Романович став уособленням боротьби проти Орди в союзі з європейськими державами. Саме він у цих складних умовах намагався творити коаліцію з європейськими володарями задля перемоги над Ордою. І хоча тодішня Європа, звичайно, не була ідеальною, однак – це був цілковито інший цивілізаційний простір аніж під Ордою. Тому Україна в подальшому стала іншою, як і Білорусь, – західноорієнтованою за своїми цінностями.

– Вже десятий рік триває російсько – українська війна, війна за ідентичність. Агресор використовує історію як ідеологічну зброю, засіб впливу на свідомість українців. Одна з ключових імперських містифікацій – теза про те, що нинішня Росія нібито має якесь відношення до історії Русі, крім того, що окремі її території колись були підконтрольні Києву. Як Ви це прокоментуєте?

– Справжня Русь, відповідно до всіх історичних джерел, це землі Києва, Чернігова та Переяслава. Згодом, звісно, Королівство Русь. Під кінець XIII ст. Львів як столиця потужної держави Лева Даниловича, до складу якої входив і Київ, повністю відповідав титулатурі «найблагословенніша і знаменита богохранима мати міст Львів», «богохранима мати міст Львів» і «найблагословенніша і богохранима мати міст Львів, осередок християнських королів», відображений у пізніших вірменських грамотах. Прикро, але цього королівства не існувало у російсько-советських підручниках ніколи. Майже нічого не написано про державно-політичну діяльність у Львові наших королів і великих князів. У советських підручниках їх називали тільки князями. Бо у росіян не було королів. Відповідно до російських підручників історії, у Центральній Росії метафорично «нічого не відбувалося» до XII століття, поки «тут розвинулася культура». Лише з XII століття з'являються згадки про київських князів, які почали будувати міста, фортеці та розвивати «руську культуру».

Перенесення митрополії з Києва спочатку до Володимира, а потім до Москви поставило питання перед володарями Королівства Русь про звільнення Українських земель з-під юрисдикції Суздальського митрополита. Київ, втрапивши значення «первопрестольного града Русі», фактично втратив і митрополічу кафедру. Це спричинило великі ускладнення в житті православних Королівства Русь. Ця проблема потребувала практичного вирішення. Перший крок у цьому напрямі зробили володарі Королівства Русь, яким, як правителям незалежної держави, небажаною була підлеглість Церкви їхніх земель митрополитам, що перебували в межах земель найбільших їхніх противників. Стараннями Лева Даниловича та Юрія І Львовича впродовж 1302-1303 рр. на землях Королівства Русь була утворена Галицька митрополія. Достовірним є сам факт піднесення 1303 року Галицької єпархії в ранг митрополії. Галицька митрополія була 81-ю у диптиху Константинопольського патріархату. Це отримало визнання не лише від Папи Римського, а й від тогочасних православних ієрархів. Існування Галицької митрополії Константинопольської православної церкви мало непересічне значення для існування української незалежної Церкви. Очевидно, що заснування окремої митрополії мало надважливе значення для розвитку українських земель. По-перше, поставлення Константинопольським патріархом окремого митрополита для Королівства Русі демонструвало всьому православному світові її авторитет і могутність. По-друге, це був захист політичної незалежності держави. По-третє, утворення митрополії давало неабиякі можливості для розвитку православ'я та традиційної культури.

Слід згадати, що в Москві ще у XVI столітті вихідців

з України чи Білорусі, або ж «литовських людей» православних, перехресували, оскільки московська церква перебувала в розколі з канонічною православною церквою. Згідно з реляціями європейських дипломатів та посланників, був потрібен перекладач з «руської» мови на «московську».

– Нині в Україні майже забули про існування магдебурзького права, яке колись було поширене на наших теренах. Чи можемо повернутися до європейських традицій міського самоврядування?

– Хочу зазначити, що магдебурзьке право в Україні родом з Королівства Русь. Воно справило значний вплив на формування ментальності, політичної культури українців. Зауважимо, що процес зародження і розвитку магдебурзького права як форми місцевого самоврядування на території України в період Королівства Русь (*Галицько-Волинської держави*) – не лише минуле нашого народу. Магдебурзьке право внесло певні риси західноєвропейського міського устрою до українських міст, стало одним із важливих чинників культурно-правового наближення України до Західної Європи. З погляду сучасного адміністративно-територіального поділу України, магдебурзьке право, більшою чи меншою мірою, діяло в 15 областях, а в інших регіонах тим часом формувалася друга демократична українська традиція – козацька.

Статус королівства зі своєю окремою церковною митрополією, самоврядними містами) надавав державному утворенню тодішніх українців суттєво інше місце в Європі, урівнював його у правах менш ніж з десятком основних монарших родин Європи. Якби цей статус закріпився то, ймовірно, увесь хід нашого дальшого історичного розвитку був би іншим.

Маємо також пам'ятати, що існування Королівства Русі створило підвалини для майбутнього відродження національної державності на українських землях. Зокрема, про це йшлося наприкінці та після завершення Першої світової війни.

Після формального проголошення держави польські політичні лідери повели шалену агітацію проти ідеї Української держави, унаслідок чого почалася боротьба всіх польських сил і засобів за прилучення Східної Галичини до складу Польщі. Східна Галичина все ще залишалась у складі Австро-Угорщини. Українські послы, які діяли в австрійському парламенті, почали значно активніше просувати українську ідею державності. 30 травня 1917 р. Є. Петрушевич зробив у парламенті заяву, що землі колишнього Галицько-Волинського королівства (*королівства Русі*. – Авт.) є українськими, а тому не можуть увійти до складу Польської держави проти волі українського народу, бо це буде явним насиллям над принципом самовизначення народів. Після проголошення автономії УНР у складі Росії посол К. Левицький 19 грудня 1917 р. наголосив, що «Галичина творить неподільну й непозбутно спадщину української нації, тому може або в цілості залишитися при Австрії, або так само в цілості з'єднатися з Українською Народною Республікою, що відповідало б ідеалові української нації».

Росія, отримавши свою назву в кращому разі у XVIII столітті, намагається до цього часу претендувати на історичний спадок Русі, створений майже вісімсот років раніше. Путін 12 липня 2021р. опублікував на сайті Кремля свою статтю – «Про історичну єдність росіян та українців. Важливо звернути увагу на те, що у своїй статті **Путін замовчує, пишучи про історію Русі в минулому, існування Королівства Русі** – останньої незалежної держави на території України до виникнення козацької Геть-

манщини XVIII століття. Він пише: «Після руйнівного нашествия Батия, коли багато міст, у тому числі Київ, були розорені, роздробленість посилилася. Північно-Східна Русь потрапила в ординську залежність, але зберегла обмеженого суверенітет. Південні та західні руські землі здебільшого увійшли до складу Великого Князівства Литовського...».

Але це неправда. Південні та західні руські землі після нашествия Батия не увійшли до складу Великого Князівства Литовського. Путін зумисне не згадує важливий період історії Русі. І це один із пунктів публічно артикульованої президентом країни-агресора стратегії гуманітарного (історичного) впливу на читачів, задля нищення національної пам'яті як складової національної ідентичності українців. Адже **«Русь аж ніяк не закінчила свою історію у 1240 році, коли монголи взяли Київ. Потім було королівство Русі на заході майбутньої України».**

Тому в нас, українців, герой не Олександр «Невський», який підпорядкував владі монголів Новгород, а король Русі Данило Романович, який у складних умовах створив коаліцію для перемоги над Ордою. Отож, сьогоденні цивілізаційне прагнення України бути в сім'ї європейських народів природне й логічне в культурно-історичному плані.

Король Данило. Художник Євген Равський

Прагнучи повноправного членства в ЄС і НАТО, обороняючи нашу незалежність у російсько-українській війні, мусимо дбати про зміцнення ідентичності нашої нації, знати та пам'ятати, хто ми і звідки. Королівство Русь продовжило епоху державності українського етносу. Цей період нашої історії дав, можливо, і не вповні усвідомлене, але цілком реальне відчуття європейської гідності української нації. Зрозуміло, якщо б не було Королівства Русі то й не було б інших періодів у нашій історії – Українська козацька держава, Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Держава, Карпатська Україна та сучасна Україна.

Іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет писав: «...людина насамперед і понад усе спадкоємець. Саме це, а не будь-що інше засадничо відрізняє її від тварин. Але усвідомити себе спадкоємцем – означає здобути історичну свідомість». З цим не можна не погодитись. Хіба, що в нашому випадку – акцентувати на здобутті української історичної свідомості, яка є однією з підвалин національної ідентичності.

Розмову вела Вікторія РОМАНЧУК